

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)

Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)

Band: 61 (1976)

Heft: 6

Artikel: Emprendissadi en temps da recessiun

Autor: Bearth, Valentin

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881794>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 30.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Emprendissadi en temps da recessiun

da Valentin Bearth

El decuors dils davos decennis registrein nus en nies Cantun in augment surprendent dils contracts d'emprendissadi. La revista suandonta, confruntada culs absolvents dallas classas finalas, ei cumprova d'in interess exprimiu per la formaziun professiunala.

Onn	Novs contracts	Diember total dils contracts	Scolars partents dalla scola
1945	484	1388	1629
1955	653	1788	1774
1965	1152	3124	2355
1974	1366	3774	1848

(Scolars dallas scolas medias, absolvents dallas clamadas socialas ed agricolas ein buca cumpigliai en quella statistica)

S'entelli ch'il progress economic cun ina purschida varionta e numerusa da mistregns e clamadas ha accelerau quei svilup prospereivel. Ton la tscharna dalla clamada sco la tscherca dil post e liug da laver han caschunau paucs fastedis duront ils onns vargai. Nossa giuventetgna ha gudiu e saviu dil status d'ina classa preferida e pupergnada.

Buca che la curtauna fuss stada emplenida fil e streh tochen si en la dava-sa vallada grischuna. La legiun da vitgs ed uclauns moribunds, nossas scheinas degradadas a dormitoris per la fin dall'jamna, ein diras perdetgas dalla beinstonza malpartida. Per ina generaziun beindisada e preten-siusa ei la

Digren dils dis d'abundonza

vegnida surura, sco la purgina ina notg sereina da matg. Il senn profund dils 7 onns grass, suundai dils 7 onns maghers era scongiuraus en in cantun da nossa subschientscha. Mo ual quei lungatg biblic para da palesar da maniera zun instructiva gl'andament dil ciclus economic, semeglionts allas undas cun lur ritmus alternont da crests e vals. Quei moviment ser-pegioint en intervals da 7–11 onns ha era igl econom franzos Clément Ju-

glar fastisau. Era sch'ei retracta d'in instrument grob, s'accorda igl andament dall'economia svizra dapi 1958 dètg bein a quei schema.

1

Svilup dalla conjunctura

Carschen annuala dall'economia en Svizra da 1930–1975
miserau cul product bruttosocial

Crisa
1930-1935

Svaletaziun
dil franc

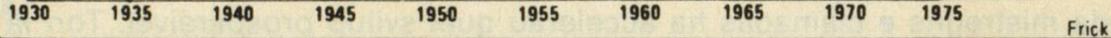
Secunda
uiara
mundiala

progress
suenter l'uiara

Carschen
anetga
da Corea

Digren mun-
dala dalla
conjunctura

Il stadi entscheiva
a frenar
la conjunctura

In sensibel barometer dall'aura sil camp economic representa

L'offerta da plazzas d'emprendissadi

La situaziun ei differenta e differenziada. La recessiun ei serasada en undas. Ils centrums industrials, ils loghens preferi dalla conjunctura, ein vegni gl'emprem els fiars. Tiels aspects regiunals vegnan differenzas denter singuls mistregns. In ulteriur aspect fuorman midadas structuralas en enqual menaschi. L'automaziun ha scursaniu tscheu e leu il diember da luvvers ed influenzau gl'engaschament d'emprendists. La cumulaziun da differents elements ha el medem mument effectuau in svilup disfavoreivel.

Gia gl'atun vargau vein nus constatau ina calamita carschenta per plazzas d'emprendissadi. Fetg baul eran posts per automecanists, mecanists da maschinas ed electromontaders occupai. Capos da menaschi d'interpresas en la Bassa han annunziau ina catscha sfrenada sin las plazzas. Ils

mulissiers da grondas fabricas, che pelegrinavan pruamein per nossas scolas entuorn, ein buca cumpari. La dracca d'inserats giavinonts en nossas gassetas ha calau sur notg. Cun empau premura eisi stau pusseivel da rabbitschar sut tetg tuts nos interessents; forsa buca finadin en sia clama-da preferida. Il mecanist da maschinas ha stuiu s'adattar sco automecanist, e gl'electromontader ei daventaus montader da scaldaments. Quei ei denton buca ina tragica persunala. Ei ha adina dau mistregns cun ina purschida reducida da posts d'emprendissadi. Interessents per electronicher, electromecanist, decoraturs e grafichers ein savens vegni confruntai cun quella sort.

Capeivel ch'ils patruns han registrau cun satisfacziun la gronda retscherca. Il grond diember da candidats ha puspei lubiu la selecziun.

Uonn paran ils accents allegai da s'enfirmir. La situaziun economica ei daventada pli malguessa e schendra malsegirtad tier biars patruns. En qualin spetga gl'andament dalla lavur per primavera; auters engaschan negins u pli paucs emprendists. Els intendant cun quella mesira da francar l'occupaziun dil persunal gia pladiu.

La reducziun dils posts d'emprendissadi

munta sut tals aspects in signal serius. Quei sgurdin smasa il mudest potenzial existent en nossas muntognas. In exempl illustrativ ei la crisa actuala dil luvratori d'emprendists dil sectur da maschinas, installaus tier la firma Busch a Cuera. Duront ils davos onns ha la cumissiun da survigilanza adina puspei stuiu refusar interessents per munconza da plazs. Suentier onns cun cuors da 30–45 discipels quentan ins sin primavera cun ca. 25 emprendists. E da quei diember furnescha la Viafier Retica 14. Per far la mesira pleina arvan las Ovras da Domat ual dil mument d'ina crisa vitala dall'interpresa in agen luvratori. La firma Busch, quatier dil luvratori, ha sminuiu il tozzel usitau d'emprendists (1972) sin in magher duet per primavera proxima. Da miervi scursaneschan era ils menaschis sursilvans lur diember d'emprendists. La firma Grob (Glion), che pladeva 4 construiders d'utensils, prendi uonn mo dus. Landys a Mustér engaschi enstagl dad 11–12 mo dus.

Calenders per lur avegnir han ils absolvents dils examens finals da professiun fatg questa primavera. Ils giuvens mistergners ein vegni confruntai cun relaziuns tuttavia nunusitadas e hanadas. Igl Uffeci federal per industria e mistregn (BIGA) ha, ensemble cul departement militar, instradau ina retscherca tiels recruits. Cun letras grassas ha la pressa rapportau il resultat:

Mintga tschunavel recrut senza plazza!

Ins ha interrogau in diember representativ da 19 663 schuldai en 49 scolas da recrut (stad 1975). 2208 (18,1%), bunamein mintga tschunavel, han indicau d'esser senza plazza. Dumandai davart lur plans pil futur han 1560 giavischau da luvrar en lur clamada emprendida. 1444 eran intenziunai da seperfecziunar en lur professiun (cuors specials da professiun: 783, scolaziun els lungatgs: 324, frequentar in tecnicum: 299, preparaziun sin la matura: 38).

Da 352 recruts grischuns eran 52 (14,8%) senza occupaziun professiunala. 45 levan star fideivels a lur mistregn e mo 7 eran seresolvi d'encurir in'autra lavur. Viv interess per l'atgna scolaziun documentescha igl andant diember da 34 che vul seperfecziunar en cuors ni far gl'examen per in u l'auter tecnicum.

Ina envesta differenziada resorta dalla suandonta statistica, zavrada tenor mistregns.

Mistregn	Diember total		Disoccupai	
	Svizra	Grischun	Svizra	Grischun
Electromontaders	869	35	228	9
Commercants	1760	41	193	5
Mecanists	1116	12	165	0
Dessignaders	436	15	156	2
Automecanists	558	29	109	5
Cuschiniers	216	16	73	3
Scrinaris	202	10	41	3
Scolasts	614	11	35	1

La concordanza dils ferm contingentis da disoccupai en las differentas gruppas ei cumprova digl entretschament e dalla interdependenza economica. Cun satisfacziun nudein nus il bien senn da fideivladad per la clamada che semuossa en gl'anim da profundar la savida acquistada. In augment dils emprendissadis supplementars – il dessignader ch'absolva in emprendissadi scursaniu sco miradur, il mechanist sco agromecanist – confirma quei fatg.

In factur significant dalla recessiun s'exprima en las

Midadas d'interess tier l'elecziun dalla clamada

In aspect positiv e document per l'attracziun dil mistregn ei la carschen cuntuadu dil diember da scolars alla Scola professiunala da Cuera.

Semester da

stad	71	72	73	74	75
	2039	2102	2161	2191	2247

L'influenza d'ina nova motivaziun che muenta la decisiun da clamada atesta la cumposiziun dallas sequentas classas:

74 75

Scrinaris	23	33
Lennaris	12	16
Bostgers	13	17
Miradurs	<u>31</u>	<u>21</u>
Total	<u>79</u>	<u>87</u>

Pasterner-conditer	13	25
Conditer	5	16
Mazler	5	6
Cuschinier	20	27
(menaschis aviarts sur onn!)		
Total	<u>43</u>	<u>74</u>

Dessignaders da con- strucziun aulta	39	13
Dessignaders da con- strucziun bassa	<u>34</u>	<u>11</u>
Total	<u>73</u>	<u>24</u>

Il facit: professiuns stadas rufidadas ils davos onns gudognan dapli reputaziun. Il cuors pils dessignaders, representants tipics dalla conjunctura, ei curdaus. La surproduciun sepresenta era el grond diember da disoc-

cupai en quei sectur. A Luzern han da 79 absolvents digl examen final mo 29 anflau piazza. El Grischun ei la situaziun buca ual aschi allarmonta, el-la savess denton daventar hanada pil grond diember che banduna primavera la scola professiunala. Attractivas ein puspei las clamadas en la bran-scha da vinternalias. Per spazzatgamin s'annunzian perfin scolars secun-dars! Tochen miez november eran uonn schizun 26 giuvens s'interessai per plazzas sco bostger. Dapli accoglientscha ha il pursepen statal. Posta, viafier e duana registreschan roschas da candidats. Calamita carschenta sefa valer per clamadas socialas. Ina classa da 25 tgirunzs (12 giuvens e 13 giuvnas) ha entschiet il davos d'october gl'emprendissadi en la clinica da Beverin (Cazas). Buca meins che 40 eran s'annunziai. Era la clamada purila profitescha dalla midada. 1973 han ins registrau 805 contracts d'emprendissadi, 1974: 877 ed uonn vegn il tierm da 1000 emprendists sin beins purils contonschius.

Da schuffa da vegnir sut tetg han ils absolvents d'in emprendissadi com-mercial. Ina reducziun per part massiva da plazzas da biro acceleresch-a aunc la situaziun malguessa.

Difficultads e novas situaziuns sepresentan tiel

Plazzament dallas mattatschas.

Las clamadas da spital domineschan ferton che las damondas per giarsu-nadis mercantils ein tschessadas. La scolasta da lavur e tenercasa ei pli attractiva che antruras. Essend ch'ei setracta da clamadas ch'ins sa buca absolver ual alla fin dalla scola ei gl'interess per emprendissadis el tener-casa gronds. Ei maunca plazzas. Las scolas per tgirunzas seigien per part gia occupadas entochen igl onn 1978. Restrenschidas ein las plazzas tier posta e telefon. Malgrad la scartezia da plazzas prefereschien las matta-tschas igl emprendissadi el marcau a quel sin la tiara!

Ei fuss uss aunc necessari d'eruir e scarplir ils

Motivs

che han schendrau la nova tenuta da nos scolars viers l'elecziun dalla cla-mada. Tgei influenzas ed inclinaziuns fuorman questa decisiun? Sco pugn da partenza vala la maxima: La libertad dall'elecziun da clamada ei mai absoluta. Quella resoluziun ei per solit il resultat d'in compromiss. Ei tucca d'anflar igl equiliber denter aspects persunals e relaziuns economi-cas. Ual lezzas ein per regla pli fermas ch'ils agens giavischs. Duront ils

onns da conjunctura han ils scolars saviu s'orientar tenor lur imaginaziuns ed ideals persunals. Mo paucs ein vegni ellas pastuiras dallas leschas economicas. Ina purschida varionta e vasta da plazzas ha promoviu las ambiziuns persunalas. Marletgas e cambrolas tiels examens finals han beinduras fatg mussar ad enqualin ch'ins fetschi buca prova mo cun latg sgarmau. Oz eisi finiu culs siemis. Las realitads economicas pretendan lur tribut. La clamada sco garant dall'existenza ei puspei ruchegiada el centrum dallas disposiziuns e plans da geniturs ed affons. E da quella midada dalla tenuta persunala profitescan oravontut mistregns, che han onns ò giugau la rolla da schenderletga. Ins ei puspei promts da far il sbargat suenter la comba. Nus tuts eran per memia disai da far mo las lavurs finas e cumadeivlas. Il proverbi sursetter: «Nigna labour è mandonour», tunava bein en la teoria. Uonn ha il marcau da Turitg per l'emprema ga saviu desister dil contingent supplementar da luvrers jasters per il survetsch da casa els spitals e per la dismessa dils rumians. En vesta alla situaziun dils davos onns munta quei fatg ina vera sensaziun.

Enqual scolar sedecida oz per la clamada da secunda ni tiarza prioridad. El text clar vul quei dir, ch'il candidat da decoratur ei promts d'emprender da tapezzader-decoratur ni da pictur. Gl'interessent da conditer sedecida forsa per pasterner. Talas decisiuns eifer ina grappa da clamadas cun semegliontas premissas ein tuttavia raschuneivlas.

Per conclusiun lein aunc dar in sguard sin las

Consequenzas dalla recessiun per il cussegl da clamada.

Ei sedi che la curella da tonts menaschis cun lavour scursanida e relaschadas da luvrers uegli la crisa. Di per di vegnin nus bumbardai cun talas novas sur pressa, radio e televisiun. E singuls cass vegnan savens generalisi. La reacziun ei malsegirtad e tema dil futur. Da quei schierm disfidont neschan savens decisiuns da clamada precipitadas e malponderadas. La resoluziun croda lu aunc amiez in temps da svilup signaus dad instabilitad persunala dil giuven carstgaun. Elecziun dalla clamada munta in process da madironza, in andament natural che selai buca sfurzar. Il scolar sto daventar cunscients dallas atgnas habilitads e da sias veras inclinaziuns ed enconuscher las cundiziuns specificas dil mistregn. Pensum dil cussegliader da clamada ei da gidar il giuven a quei scalem dallas realitads. Gl'ei pia strusch d'engrau da reserver per in scolar dalla sisavla clasa ina piazza sco automecanist ni sco drogist. Ils patrunz duessen per agen interess calmar la tensiun sil camp d'offertas. Ei basta da fixar ils

termins da recepziun in miez onn avon l'entschatta digl emprendissadi. Nos scolars ston sepreparar cun temps e peda sin quella impuronta decisiun.

Il vast diember da plazzas munta malgrad reducziuns secturalas ina buna caparra per quel che tscherca. Ei fa denton en biars cass basegns da s'adattar. Igl accumodament duei denton succeder els tiarms tschentai dalla personalitat, en accordanza cun las habilitads e las veras inclinaziuns. Il scolar talentau per dessignader astga aunc oz emprender siu mistregn preferiu. In giuven talentau sil dretg post reussescha baul u tard e fuss disfortunaus en ina clamada inadequata. Il meglier mistregn el senn absolut ei inexistenti. Ina prognosa davart ils aspects pigl avegnir ei sut las circumstanzias hodiernas vana. Mo ei ha adina dau crisas en certas professiuns. Alla fin dall'uiara han ils statistichers scussegliau als students da studiar agronomia. Ins veva liquidau ils uffecis per l'economia d'uiara. Il renomau plan Wahlen veva adempliu sia missiun. Numerus students desistan dil studi d'agronomia. Mo gia suenter 4 onns regeva munconza d'economis qualificai. E tgisà sche quels che vegnan buca scolai oz mauncan in di? Formaziun professiunala ei in pensum che prepara il terren futur a liung vesta.

S'entelli che la concurrenza carschenta per plazzas caschuna ina dira selecziun. Per muntatuttina e minimalists ei l'aura daveras cul burriu ano. Attestats vegnan puspei consultai. Ei tonscha denton buca cun «bunas» notas dalla scola secundara. Malgrad il malart dil temps han cunscienzius absolvents dalla scola manuala buns aspects. Caracter da lavur e lavur qualificada quenta era en temps da crisa. Igl ei denton ner basegns d'activar il tip dalla scola manuala cun migliurar siu nivel. Ei basta denton strusch mo da midar il num en «real». Dapli fastedis caschuna l'intermediaziun d'emprendissadis per scolars dallas scolas auxiliaras. Ei drova tutt sforzs per evitar malgiustias socialas tier quels affons che han in dretg legitim d'ina formaziun conforma a lur habilitads. Ina soluziun fuss igl emprendissadi pratic senza scola professiunala, ni la pratica munida cun instrucziun reducida els roms da scola. Emprendissadis complets ein era entochen uss pli savens stai l'excepziun che la regla per quels scolars. Per giuvens che anflan negina occupaziun en lur mistregn ein *cuors da perfecziun* la megliera via. La basa dil start vegn slargiada e la mobilitad professiunala crescha. Per quei intent ein mieds supplementars dil stadi necessaris. La decisiun dil Cussegl grond da scursanir il credit per stipendis, proponius dalla Regenza, ei en vesta alla situaziun actuala fetg problematica. Stipendis cun la cundiziun da sescolar ein daners impundi meglie che in sustegn dalla cassa per disoccupai. E tenor meini da cusse-

glier federal Brugger stuess in tal agid perfin obligar in giuven da sepe-
fecziunar. Ina proposta beinfundada per evitar in proletariat da juuenils
ed ina nova epoca dils «affons dallas flurs» sin las costas dil stadi.

Falliu eisi sche giuvens senza lavur prendan il pentel e s'engaschan tenor
talien e cuida per lavurs occasiunalas. Con spert ei gl'access a l'atgna
professiun piars! La tecnica progreschera era en temps da crisa.

La decisiun per in *cuors da rescolaziun* sto esser beinponderada. Ins bra-
ta buca la clamada sco il libroc. E mintga dessignader senza lavur daventa
strusch in camerier fatg ni schizun in tgirunz. Che gl'emprem cuors da re-
scolaziun per cameriers ha mobilisau mo 26 candidats ord l'entira Svizra
ei per part d'attribuir al senn critic da nossa giuentetgna. In dirigessem
dictaus dall'economia fuss silmeins schi nuscheivels sco igl abus cun la
libertad absoluta tier l'elecziun dalla clamada.

Sper nauschas consequenzas porta la recessiun enqual avantatg: Ina me-
gliera selecziun, la reputaziun dalla lavur e dil mistregn, la sanaziun digl
equiliber economic ed il combat endinau pil plaz da lavur, in sforz ch'en-
tschalescha il caracter da lavur. Lein sperar che la midada possi redember
l'immigraziun ord nossas valladas grischunas. Mo ual en quei grau ei il
manetechel smanatschont gia screts vid la preit. Las reducziuns massivas
dil diember d'emprendists els menaschis industrials ein signals serius.
Speronzas paran da sballunar strusch ch'ina mudesta industria ha fitgau
pei en nossas regiuns. Ei fuss daveras in criu destin, sche las vals munta-
gnardas, stadas ell'umbriva dalla conjunctura, vegnessen sut las rodas
d'in temps maluardau. Il success da quellas pintgas interpresas ei d'emi-
nenta impurtonza per ulteriuras investiziuns. In bancrut fuss in schliet
omen per il concept da svilup federal en favur dallas regiuns muntagnar-
das.